

ČASOPIS
ÚSTAVU ETNOLÓGIE
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

Vydáva Ústav etnológie SAV
Ročník 61 / 2013

OBSAH

EDITORIAL

POTANČOK, Vladimír: Editorial • 5

ŠTÚDIE

ROCHOVSKÁ, Alena, MAJO, Juraj: Domáce je domáce, alebo už sa to pestovanie v dnešnej dobe neoplatí? (Domáce hospodárenie – stále dôležitá súčasť životných stratégií domácností slovenského postsocialistického vidieka) • 7

KREKOVIČOVÁ, Eva, PANCZOVÁ, Zuzana: Obraz nepriateľa v počiatkoch slovenskej politickej karikatúry. Vizualne stereotypy v časopise *Černokňažník* v rokoch 1861 – 1910 • 31

WIESNEROVÁ, Vendula: Frakce a sítě kooperace v LGBTQ hnutí • 55

MATERIÁL Y

BUČKA, Peter: Telovýchova a šport obyvateľov Slovenska židovského pôvodu • 74

ROZHLAD Y – SPRÁV Y – GLOS Y

BEŇUŠKOVÁ, Zuzana: Jubileum Zuzany Profantovej • 84

Ocenenia pre Oľgu Danglovú a Mojmíra Benžu (Vladimír POTANČOK) • 85

Medzinárodná cena z Maďarska pre Soňu Švecovú (Vladimír POTANČOK) • 88

HRUSTIČ, Tomáš: Dve strany tej istej mince: ekonomické praktiky Rómov medzi štátom a trhom. Workshop Európskej nadácie

pre vedu (ESF) v Lisabone, 20. – 23. septembra 2012 • 88

CSÚTÖRTÖKYOVÁ, Dita: Výstava *Konopná nostalgia* v priestoroch Múzea mesta Bratislava • 91

NÁMEROVÁ, Andrea: Výstava *Tajemství Langobardů* v Kyjove • 94

RECENZIE – ANOTÁCIE

Zuzana Profantová (Ed.): Od folklóru k literárnemu folklorizmu (Štúdie k dejinám a teórii folkloristiky) (Viera GAŠPARÍKOVÁ) • 97

Anna Kováčová, Tünde Tušková, Alžbeta Uhrinová (Eds.): Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre (Hana HLŔŠKOVÁ) • 99

Jiří Novotný, Milena Secká, Kateřina Sedlická, Jiří Woitsch (Eds.): Český lid Etnologický časopis 1946 – 2000 Bibliografie (Juraj ZAJONC) • 100

Gabriela Dudeková a kol.: Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí (Peter SALNER) • 102

Jan Rychlík: Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914 – 1992 (Igor THURZO) • 106

Dragana Radojičić: Dialozi za trpezom, antropološka monografija o kulturi ischrane (Rastislava STOLIČNÁ) • 107

Tihana Petrović Leš: Lepoglavsko čipkarstvo (Juraj ZAJONC) • 109

Zdena Krišková: Etnokulturálne kontexty výroby modrotlača. Modrotlačiariska dielňa v Hranovnici (Nora BARÁTHOVÁ) • 112
Ivana Kontriková Šusteková: Ako sme si hľa-

dali domov... Adaptácia migrantov z Kysúc v Radošinskej doline v 2. polovici 20. storočia (Daniela RAJNIAKOVÁ) • 113

CONTENTS

EDITORIAL

POTANČOK, Vladimír: Editorial • 5

ARTICLES

ROCHOVSKÁ, Alena, MAJO, Juraj: "Home Grown Is Home-Grown", or is growing no longer worth it? (Home food provision – still an important part of the life strategies of households in post-socialist rural Slovakia) • 7

KREKOVIČOVÁ, Eva, PANCZOVÁ, Zuzana: The Image of the Enemy at the Beginnings of Slovak Political Caricature. Visual stereotypes in the journal *Černokňažník* from 1861 to 1910 • 31

WIESNEROVÁ, Vendula: Fractions and Networks of Cooperation in the LGBTQ Movement • 55

RESEARCH REPORTS

BUČKA, Peter: Physical Education and Sport of Slovak Inhabitants of Jewish Origin • 74

NEWS

BEŇUŠKOVÁ, Zuzana: Zuzana Profantová's Jubilee • 84

Awards for Oľga Danglová and Mojmir Benža (Vladimír POTANČOK) • 85

International Prize from Hungary for Soňa Švecová (Vladimír POTANČOK) • 88

HRUSTIČ, Tomáš: ESF Exploratory Workshop: The Two Sides of The Coin: Gypsy Economies Between the State and the Market, Lisbon, September 20-23, 2012 • 88

CSÜTÖRTÖKYOVÁ, Dita: The *Hemp Nostal-*

gia Exhibition at the City Museum, Bratislava • 91

NÁMEROVÁ, Andrea: *The Secrets of the Longobards* Exhibition in Kyjov • 94

BOOK REVIEWS/REVIEW ESSAYS

Zuzana Profantová (Ed.): *Od folklóru k literárnemu folklorizmu (Štúdie k dejinám a teórii folkloristiky)* (Viera GAŠPARÍKOVÁ) • 97

Anna Kováčová, Tünde Tušková, Alžbeta Uhrinová (Eds.): *Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre* (Hana HLŔŠKOVÁ) • 99

Jiří Novotný, Milena Secká, Kateřina Sedlická, Jiří Woitsch (Eds.): *Český lid Etnologický časopis 1946-2000 Bibliografie* (Juraj ZAJONC) • 100

Gabriela Dudeková a kol.: *Medzi provinciou a metropolou. Obraz Bratislavy v 19. a 20. storočí* (Peter SALNER) • 102

Jan Rychlík: *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914 – 1992* (Igor THURZO) • 106

Dragana Radojičić: *Dialozi za trpezom, antropološka monografija o kulturi ishrane* (Rastislava STOLIČNÁ) • 107

Tihana Petrović Leš: *Lepoglavsko čipkarstvo* (Juraj ZAJONC) • 109

Zdena Krišková: Etnokulturálne kontexty výroby modrotlača. Modrotlačiariska dielňa v Hranovnici (Nora BARÁTHOVÁ) • 112

Ivana Kontriková Šusteková: Ako sme si hľadali domov... Adaptácia migrantov z Kysúc v Radošinskej doline v 2. polovici 20. storočia (Daniela RAJNIAKOVÁ) • 113

EDITORIAL

Prvé číslo 61. ročníka časopisu Slovenský národopis je po niekoľkých tematicky zameraných číslach z roku 2012 po dlhšom čase opäť „voľné“, to znamená, že uverejnené príspevky nespája nijaká spoločná problematika, iba obdobie vzniku. Napriek tomu sa nazdávam, že ich čítanie môže byť pre odborníkov i laikov zaujímavé a inšpirujúce.

Sme veľmi radi, že sa do nášho časopisu rozhodli prispieť aj kolegovia, ktorí nie sú etnológmi alebo kultúrnymi antropológmi, no riešia podobné problémy a robia to na vysokej úrovni. Reč je o príspevku Aleny Rochovskej a Juraja Maja z Katedry humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Ich štúdia *Domáce je domáce, alebo už sa to pestovanie v dnešnej dobe neoplatí?* rozoberá domáce hospodárenie na slovenskom vidieku a opiera sa údaje z pomerne široko koncipovaného terénneho výskumu v piatich regiónoch Slovenska (Záhorie, Orava, stredné Považie, Gemer a Zemplín). Autori výpovede informátorov roztriedili na základe teórie Burawého, Krotova a Lytkinovej na dve základné skupiny, podľa toho, či pristupujú k hospodáreniu aktívne alebo pasívne a do akej miery využívajú alebo nevyužívajú niektorý zo štyroch základných zdrojov: materiálne zdroje, zdroje zručnosti, sociálne vzťahy a občianske zdroje, prípadne ich kombináciu. Samozrejme, že pri tom všetkom bolo potrebné brať do úvahy transformáciu socialistického poľnohospodárstva po roku 1989, rozvoj trhovej ekonomiky, rozšírenie obchodných reťazcov či prihraničný obchod. Kombinácia rôznych faktorov prináša aj rôzne typy stratégií prežitia slovenských domácností na vidieku – viac podrobností sa dozviete v samotnej štúdií.

Ďalším príspevkom, ktorý vznikol v spoluautorstve, je štúdia Evy Krekovičovej a Zuzany Panczovej *Obraz nepriateľa v počiatkoch slovenskej karikatúry*, ktorý sa opiera o analýzu karikatúr uverejnených v slovenskom humoristicko-satirickom časopise Černokňažník v rokoch 1861 – 1910. Obraz „toho druhého“, v tomto prípade hlavne „nepriateľa“ a „zradcu“ v podobe Maďara, „maďaróna“ alebo Žida, je v karikatúrach uverejnených v Černokňažníkovi tvorený pomocou univerzálnych vizuálnych stereotypov, ale aj niektorých špecifických prostriedkov, typických pre čas a miesto vzniku týchto obrázkov. Zaujímavé je aj porovnanie dvoch fáz vývoja časopisu s ohľadom na obsah a stvárnenie karikatúr, ktorý súvisel so spoločensko-politickým vývojom v Rakúsko-Uhorsku. K štúdií je pripojené veľké množstvo ikonografického materiálu, ktorý pomôže čitateľovi urobiť si presný obraz o tom, ako takéto dobové karikatúry vyzerali a ako narábali s etnickými stereotypmi vo vizuálnom stvárnení.

Autorkou tretej štúdie s názvom *Frakce a sítě kooperace v LGBTQ hnutí* je Vendula Wiesnerová, súčasná doktorandka Ústavu etnológie SAV. Na základe zúčastneného pozorovania v prostredí LGBTQ komunity v Španielsku poukazuje na rôzne sociálne i politické aspekty vývoja tohto hnutia v posledných rokoch. Okrem angažovaného občianskeho aktivizmu sa tu stretávame aj s rôznymi druhmi štiepenia a kryštalizovania názorov, ktoré však túto agendu nebrzdia, skôr naopak, posúvajú ju dopredu tým, ako si oficiálni predstavitelia hnutia „prisvojujú“ myšlienky a nápady prichádzajúce z prostredia rôznych frakcií.

V aktuálnom čísle Slovenského národopisu nájdete aj ďalšie zaujímavé články - materiálom Petra Bučku o histórii židovskej telovýchovy na Slovensku počnúc a správami, recenziami výstav a recenziami kníh končiac. Novinkou je uverejňovanie krátkych medailónov autorov štúdií, ktoré by čitateľovi malo pomôcť zorientovať sa v tom, kto je kto. Snahou redakcie je začať od tohto kalendárneho roka uverejňovať Slovenský národopis v plnotextovej verzii aj na internetovej stránke Ústavu etnológie SAV, čo by malo uľahčiť šírenie a propagáciu v ňom obsiahnutých vedeckých informácií.

VLADIMÍR POTANČOK,
Ústav etnológie SAV v Bratislave